

Із бронзових дзвонів

...Вона простояла в центрі Рівного усього 30 років. Була його окрасою, символом і архітектурною принадою. Переживши війну і окупацію, стала жертвою радянського «благоустрою».

Якби не маніакальне прагнення радянської влади до нищення всього, що несло відбиток дорядянських часів, то Рівне нині мало б чимало історичних пам'яток. Однією з таких була б і мурована дзвіниця, що колись височіла поруч із Свято-Воскресенським собором, складаючи разом з ним та ще невеличкою капличкою цілісний архітектурний ансамбль у центрі міста. На щастя, сам собор зберігся, хоча і йому довелося зазнати наруги на своєму віку. Щоправда, нині виглядає він самотньо і наче осиротіло – немає дзвіниці, знесено капличку, знищено старовинну статую Божої Матері, закатано в асфальт старовинні поховання.

Дзвін було чути на все місто

Рівненське подружжя Ганна (Домнікія) і Феофілакт Гонопко були заможними містянами. Мали кілька будинків на вулиці Литовській, де й мешкали, та власну справу. Були бездітними. Тому, сподіваючись на Божу милість, займалися благодійністю, щедро жертвуючи на храми. Зокрема, робили значні пожертви на потреби Свято-Успенської церкви (нині пам'ятка архітектури XVIII століття національного значення), яку рівняни здавна називають Шевченківською.

Набожна пара стала основними жертводавцями зведення дзвіниці при Свято-Воскресенському соборі, віддавши усі свої заощадження – 40 тисяч злотих. При цьому було обумовлено, що в дзвіниці згодом буде їхня сімейна усипальниця. Однак чи ідея по-

будови належала подружжю, а чи церковники воліли мати дзвіницю, яка б відповідала величній споруді собору, а не дерев'яну будку з дзвоном, яку й дзвіницею складно назвати, наразі достеменно невідомо. Але в 1932 році на зміну непримітній дерев'яній дзвіниці, яка явно дисонувала з архітектурою самого собору, з'явилася вишукана, в стилі самого собору, велична споруда. Як свідчать архівні документи, звела її будівельна контора

Раніше перед Собором була дерев'яна споруда зі дзвоном.

Казимира Шеліги. А от ім'я автора проекту досі невідоме. У 1931 році проєкт було затверджено будівельно-технічним відділом магістрату. Історики припускають, що автором проекту споруди міг бути тогочасний міський архітектор Я. Ричгурський-Савіч. Принаймні його підпис стояв на дозвільному документі.

Дзвіниця була розташована окремо від собору, трохи вперед за напрямком руху від бічного входу в собор, з боку тротуару. Вона одночасно слугувала вхідною брамою на подвір'я собору, яке в ті часи було огорожене парканом.

В – бронзовий Ілліч?

Дзвіниця, зведена на початку 1930-х, мала 5 дзвонів.

Усередині дзвіниці розташовувалися магазинчики з церковним начинням та квітами. Побачити, як виглядав ансамбль собору з дзвіницею та капличкою, тепер можна хіба що на старих світлинах.

За спогадами старожилів, дзвіниця була дуже гарною. Вона додавала церковній службі ще більшої урочистості й дуже гармоніювала з Воскресенським собором, створюючи з ним єдиний ансамбль. Була архітектурною домінантою центру старого Рівного. Її висота разом з хрестом становила майже 26 метрів. На стіні висіла табличка з іменами жертводавців. Дзвіниця мала п'ять бронзових дзвонів – один великий і чотири менших. Їх густий, оксамитовий передзвін було чути практично в усіх куточках міста.

Церковне начиння викидали і палили

Дзвіниця біля Свято-Воскресенського собору простояла всього 30 років, переживши перший прихід «совєтів», війну, окупацію,

але здалася перед наступом радянського «благоустрою». Його жертвою на початку 60-х ледве не став і сам собор. На думку радянських чиновників, він не мав жодної архітектурної та історичної цінності. Тому влада вирішила собор і належні йому приміщення знести, як такі, що заважали реконструкції центру міста. У Державному архіві Рівненської області зберігається доповідна записка архітектора міста з цього приводу: «Согласно утвержденного прозкта детальной планировки район церкви по ул. Ленинской подлежат застройке пятиэтажными жилыми домами с магазинами и другими встроенными помещениями. Исходя из вышеуказаного, прошу рассмотреть вопрос о закрытии церкви и сноса ряда церковных зданий под многоэтажное жилищное строительство, а именно: 64-квартирного дома с двумя магазинами на первом этаже со стороны сквера Матери и ребенка и такого же дома со стороны ул. Ленинской. Это дает возможность выравнивать линию ул. Ленинской в этом месте и застроить ее красивыми здани-

ями с дешевым квадратным метром жилья».

Однак у керівників міста все ж таки вистачило глузду не зносити храм. Натомість вони поглумилися над ним традиційно. У 1962 році собор закрили, влаштувавши в нижній його частині рибний склад, а у верхній – музей космонавтики та наукового атеїзму. А от дзвіницю, капличку і огорожу храмового подвір'я знесли. Щоправда, стіни дзвіниці довго не давалися руйнівникам, такі були міцні. До розчистки руїн, як зазвичай у таких випадках, залучили солдатів-строковиків. Працювати треба було швидко, аби не створювати напругу серед віруючих. Практично за добу військові знесли огорожу й розчистили місце від руїн дзвіниці й каплички.

Як пригадують старожили, представникам релігійної громади навіть не дали можливості забрати з каплиці церковне начиння. Усе просто викидали на вулицю і палили. Не лише прихожани храму, а й просто звичайні рівняни, дивлячись на «осиротілий» собор, плакали і пошепки кляли владу. А ще розповідають, буцімто зі знятих бронзових дзвонів згодом вилили бронзового Леніна. Зокрема, про це розповідав незмінний «нюзмейкер» історій з минулого нашого міста Володимир Мануїлович Кулій. Навряд чи є десь документальне підтвердження цим чуткам, проте... Як відомо, пам'ятник Леніну було встановлено на новоствореній площі Леніна (тепер майдан Незалежності) у 1967 році.

Наруку над головним православним храмом міста трипинчили лише в 1989 році під тиском громади. У квітні 1989-го храм повернули православній церкві. Відновили та реставрували розписи, облаштували новий іконостас. Відтоді й донині собор служить рівнянам за своїм призначенням. А от дзвіниця, з башти якої незабутній передзвін скликав до храму тисячі містян, зникла назавжди.

Світлана КАЛЬКО
Фото з фондів РОКМ